

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 45 (936) 11 ЛІСТАПАДА 2009 г.

Дыялог у ТБМ

3-га лістапада 2009 г. у сядзібе Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны адбылася сустрэча грамадскасці з дырэктарам Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі доктарам філалагічных навук, прафесарам Аляксандрам Аляксандравічам Лукашанцам. У сваім выступе А.А. Лукашанец закрануў пытанне пра складаны абста-

віны развіцця беларускай мовы, грунтоўна распавёў прысутным аб усіх акалічнасцях фармавання яе сучаснай літаратурнай формы. Найбольшую частку сваёй прамовы Аляксандр Аляксандравіч адвёў для паведамлення пра тую працу, якая праводзілася навукоўцамі розных пакаленняў на працягу XX стагоддзя па ўнармаванні беларускага правапісу. Напрыканцы свайго выступлення А.А.Лукашанец закрануў асобныя акалічнасці і вострыя пытанні, што мелі месца пры выпрацоўцы змен, пакладзеных у аснову Закона

аб правапісе беларускай мовы, які ўступіць у дзеянне з верасня 2010 года. Час, запланаваны для сустрэчы, праяцеў хутка. Таму і прысутныя, і А.А. Лукашанец дамовіліся аб тым, каб правесці яшчэ некалькі сустрэч, прысвечаных разгляду канцэптуальных змен у правапісе. Папярэдне дамоўлена, што гэта будзе першы аўторак снежня.

Трэба дадаць, што сустрэча была запланавана ў межах дзеяння праекта “Дыялог”, які наша арганізацыя выконвае пры фінансавай падтрымцы Дзярждэпартаменту

ЗША, і які быў зарэгістраваны ў Дэпартаменце па гуманітарнай дапамозе Рэспублікі Беларусь напярэдні 20-годдзя ТБМ. Нагадаем, што сустрэчы з навукоўцамі, краязнаўцамі і рознымі вядомымі людзьмі, а таксама паседжанні дыскусійнага клуба праходзяць кожны аўторак з 19 да 21 гадзіны.

Так, 10 лістапада пройдзе пасяджэнне моладзевага дыскусійнага клуба “Эканамічнае развіццё Беларусі” з удзелам у якасці асноўнага выступоўцы і эксперта Яраслава Раманчука, 17 лістапада – завочнае падарожжа “Мясцінамі Адама Міцкевіча” з удзелам навукоўца Вячаслава Раковіча, а 24 лістапада плануецца сустрэча з вядомым знаўцам звычай і традыцый беларусаў Антанінай Хатэнка.

Чакаем вас у нашай сядзібе па вул. Румянцава, 13 штоаўторак з 19 да 21 гадзіны.

Кіраўнік праекта “Дыялог”, намеснік старшыні ТБМ Алена Анісім.

13 лістапада на сядзібе ТБМ па вул.Румянцава, 13 адбудзецца сустрэча з намеснікам старшыні ТБМ, старшыняй Менскай гарадской арганізацыі ТБМ Аленай Анісім.

Тэма сустрэчы:

“Дзейнасць Таварыства беларускай мовы ў юбілейны год: здзейсненае і задуманае”.

Сустрэча ажыццяўляецца па лініі агульнаадукацыйнай кампаніі “Будзьма беларусамі!”

Чакаем усіх а 18 гадзіне.

260 гадоў з дня нараджэння Мацея Радзівіла

РАДЗІВІЛ Мацей (10. 11.1749 - 2.9. 1800), дзяржаўны дзеяч ВКЛ, кампазітар, драматург. Сын Л.М. Радзівіла. Атрымаў хатнюю адукацыю ў Нясвіжы. 3 канца 1770-х г. зблізіўся з віленскім ваяводам К.С. Радзівілам Панае Каханку. Падкаморы ВКЛ у 1786—90, кашталян віленскі з 1790; пасол на сойм 1780. У час вайны Расіі з Рэччу Паспалітай 1792 перадаў у распараджэнне войска ВКЛ замкі, арсеналы і радзіві-лаўскую міліцыю, якімі распараджаўся як апякун малягавога Д.Г. Радзівіла, за што атрымаў спец. падзяку ад Чатырохгадовага сойму 1788-92. Удзельнічаў у падрыхтоўцы паўстання 1794, уваходзіў у склад Найвышэйшай літоўскай рады (чал. дэпутацыі публічнага скарбу). Дараваў

асабістую волю сваім сялянам, якія прымалі ўдзел у паўстанні. У кастр. 1794, занепакоены радыкалізацыяй паўстання, выехаў у Га-ліччыну. Апошнія гады жыцця правёў у сваім маёнтку Паланэчка (Наваградскае ваяв.), які на пэўны час стаў культ. асяродкам у краі. Як драматург дэбютаваў у 1784, калі да прыезду караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага ў Нясвіжы была пастаўлена опера «Агатка, або Прыезд пана» (лібрэта Р., музыка Я.Д. Галанда). Пазней опера ставілася ў Варшаве, Любліне, Вільні, Львове; з 1799 выконвалася ў 2-актавай версіі над назвай «Добры пан — бацька для падданных» і карысталася папулярнасцю да канца 1820-х г.

Валодаў маёнткамі ў

Літве і Польшчы, на Беларусі — Паланэчкай, Крошынам і інш. У шлюбе з Эльжбетай Хадкевіч меў дачку і сына Канстанціна.

Паэт-сатырык, пісьменнік, літаратуразнавец, музейзнавец

Да 75-годдзя з дня нараджэння Івана Курбека

КУРБЕКА Іван Сцяпанавіч нарадзіўся 10 лістапада 1934 года ў вёсцы Серабрышча Баранавіцкага раёна Берасцейскай вобласці. З сялянскай сям’і. Пасля заканчэння Моўчадзкай СШ Іван Сцяпанавіч у 1953 годзе паступіў на адзяленне беларускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, якое паспяхова закончыў у 1958 годзе. У яго працоўнай кніжцы ёсць толькі два запісы пра яго працоўную дзейнасць: з 1958 года ён навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Янкі Купалы і з 1964 года навуковы супрацоўнік, загадчык аддзела, старшы навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Якуба Коласа (цяпер Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа).

Літаратурную дзейнасць Іван Сцяпанавіч пачаў у 1958 годзе. Ён актыўна выступаў у перыядычным друку, на радыё і тэлебачанні, прапагандуючы творчасць класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. І не толькі пра іх, але і пра іх сваякоў, і бліжэйшае іх асяроддзе.

Ён аўтар зборніка гумарыстычных вершаў “Абы здароўе” (1979), кнігі лінгвістычных загадак (шарады, метаграмы, лагарыфы, анаграмы) “Хітрыя літары” (1991), зборніка “Руска-беларускія крыжасловы: Займальны дапа-

можнік для ўдасканалення мовы” (1993), альбомаў для выставак у школе “Янка Купала” (1965, 2-е выд. 1983), “Якуб Колас” (1967, 2-е выд. 1980, у сааўт.), альбома “Якуб Колас: Жыццё і творчасць” (1974, у сааўт.). Ён укладальнік зборніка “Успаміны пра Якуба Коласа” (1982).

Творы Івана Сцяпанавіча былі змешчаны ў калектывных зборніках “Асцюкі за каўняром” (1989), “Вожык смяецца” (1992) і інш. Ён друкаваўся ў часопісе “Вожык”, штотыднёвіку “Літаратура і мастацтва”, “Вячэрнім Мінску” і іншых перыядычных літаратурных выданнях. Апошняя яго кніга выйшла ў 2008 годзе – “Запрашэнне ў музей”. Гэта, можна сказаць, была яго “лебядзіная песня”. Кніга атрымалася цікавай і змястоўнай. Гэта быў прыкметны ўнёсак Івана Сцяпанавіча ў развіццё музейзнаўства ў Рэспубліцы Беларусь.

Іван Сцяпанавіч – аўтар шматлікіх літаратурна-крытычных артыкулаў, успамінаў пра тых постацей, з якімі ён сустракаўся. А сустракаўся ён і сябраваў з вядомымі асобамі нашай эпохі: Аляксандр Адамовіч, Заір Азгур, Анатоль Багатыроў, Рыгор Бардулін, Пятрусь Броўка, Генадзь Бураўкін, Васіль Вітка, Артур Вольскі, Анатоль Вялогін, Пятро Глебка, Кандрат Крапіва, Аркадзь Куляшоў, Максім Лужанін, Міхась Лынькоў, Янка

Маўр, сям’я-радня Якуба Коласа і сям’я-радня Янкі Купалы, Аляксандр Пальчэўскі, Янка Скрыган, Іван Шамякін, Станіслаў Шушкевіч, Рыгор Шырма, Аляксандр Якімовіч і многія многія іншыя.

Яго сатырычныя вершы ўражваюць дасціпнасцю, уменнем абыграць любую прыродную з’яву, нечакана па-новаму перафразаваць чужое выказванне ці думку свайго суразмоўцы. Прырода надзяліла яго тонкім гумарам, талентам імітацыі, падробкі людскіх галасоў – Пятруся Броўкі, Янкі Маўра, Рыгора Шырмы, Івана Шамякіна і інш. Іван Сцяпанавіч лічыў, што яго сатыра і тонкі гумар перайшлі да яго ад бацькі Сцяпана.

Каля 50 гадоў Іван Сцяпанавіч працаваў на ніве музейнай справы, жывым майстарскім словам ушаноўваў памяць народных песняроў Янку Купалу і Якуба Коласа ў самых розных аўдыторыях краіны: вучоных, пісьменнікаў, дзеячаў культуры, рабочых, сялян, вучняў, воінаў Савецкай арміі Рэспублікі Беларусь. На сотнях фотаздымкаў яго выява з выдатнымі дзеячамі нашага часу Савецкага Саюза і Рэспублікі Беларусь, краінаў Заходняй Еўропы.

Іван Сцяпанавіч раптоўна памёр 1 красавіка 2009 года. Пахаваны на радзіме каля сваіх бацькоў і радні.

Анатоль Валахановіч, пісьменнік, гісторык.

ISSN 2073-7033

Уласны погляд

Гучнае усім вядомае слова *Адраджэнне*... Усе ведаюць гэта, усведамляюць значэнне гэтага перыяду. З гэтым нас упершыню з самага дзяцінства знаёмяць у школе. Потым сэнс і мэты гэтага гістарычнага перыяду мы падрабязна вывучаем у ВУ. Карацей, усім вядома такая з'ява, як Еўрапейскае Адраджэнне, але ж гэта можна сказаць, не датычыцца нашай краіны.

А што ж уласна з нашай роднай гісторыі? Тут справа зусім іншая... Быў некалі і на нашай зямлі прамежак часу, які таксама завуць Адраджэннем, толькі вольнае, а цалкам уласнае, а сваім, нацыянальным. Было вяртанне на ўзор сярэдневечча сваёй гістарычна-культурнай спадчыны і мовы. Ды толькі вольнае, нажал, гэты перыяд зусім не сусветнай, а цалкам уласнай гісторыі кепска вядомы не толькі беларускай цяперашняй моладзі, але і людзям сталым, якім пра гэта мелі магчымасць раскажаць не падручнікі, а самі сведкі тых падзей. Ды толькі зноў іншая атрымліваецца рэч. Беларуская Адраджэнне пачатку XX ст. на самай справе было, але ж хто ў той час ведаў і усведамляў гэта? Хто мог потым пра гэтую з'яву грамадскай актыўнасці раскажаць сваім дзецям? Тым самым дадаць гонару сваім нашчадкаў за ўласных бацькоў... Амаль адзінікі...

Вось і атрымліваецца, што памяць народа не захавала гэтага, бо па-праўдзе на перыяд развіцця такой з'явы не ўспрымала такога наша грамадства, а дакладней мала што ведала пра гэта і такім чынам не ўкараніла ў свядомасць сваіх дзяцей і пазбавіла іх гонару за ўласную зямлю... А цяпер нам, нашчадкаў выпадзе прагал ва ўласнай гісторыі, а значыцца і ва ўласнай культуры, а самасвядомасць ўвогуле згубіла маральную вартасць характэрную нашаму народу!.. Бо ж усім вядомы саветскі перыяд. Большавіцка-галадранцка ідэалогія, якая нажал і зараз амаль у нас пануе... Якая сістэматычна амаль вынішчыла ўшчэнт тэапарасткі, якія далі актыўныя першапраходцы нашай уласнай гісторыі і культуры, а самае галоўнае - Мова! Мова, яна ўвесь час была першасным пытаннем пры пабудове нашай незалежнай дзяржавы, увесь час стрымлівала на сабе ўдары хцівых суседзяў, якія не жадалі побач быць нашую вольную краіну.

Добра. Гэта ўсё з нашай гісторыі. А што ж атрымліваецца, калі ўзяць наш час, нашу свядомасць і ўсведамленне такой справы, як патрыятызм, але патрыятызм не навешаны, не падмаляваны і не найграны, а што ні на ёсць сапраўдны? Зусім іншая малоеца жыццёвым мастаком карціна...

Такія былі на пачатку думкі...

Але прайшоў некаторы час, змяніліся дні календара, змянілася думка. Думка... думка мая, уласная... Па выказванні сваякі з Мурманска, на яе ўласную думку, я зараз артадаксальны беларус, бела-

рус, які імкнецца і захоўвае ў душы незразумелы для шматлікай большасці насельніцтва пачуцці, думкі, меркаванні...

Зараз лістапад... Макрэча, халадэча - людзі адчуваюць надыход добрых халадоў, чакаюць спаду эканамічнага крызісу, добрых зарплат і таннага коштаў ў крамах. Усе мы разумеем - гэта жыццё паўсядзённае, усе хочучы жыць ў дабрабыце, нешта каштоўнае мець, гэтым карыстацца, выхваляцца гэтым перад іншымі, карацей - каб было добра і нібыта - як у пасляваеннага гады - каб не было вайны...

Я таксама амаль звычайны чалавек, думаю пра заўтрашні дзень, атрымліваю асалоду ад бягучага... Побач заўсёды добрая, ласкавая і пяшчотная дзяўчына, дзяўчына-мэта... Але мая мэта не толькі ў "і", але і ў іншым не цялесным, ды і думка жыцця майго жадае лепшага. Духоўнасць - спрадвечнае змаганне, мэта сусветных гуманітарыяў. Духоўнасць як частка жыцця чалавека, частка ягоных мэтаў і памкненняў, памкненняў асобы, супольнасці, плыні і дзяржавы цэлы стос доўгага пераліку кампанентаў. Ды толькі ўсе мы разумеем, што ўсё гэта складаецца нібыта з малекул-асоб. Асоба - гэта на маю думку рэч недатыкальная. Так, менавіта рэч, менавіта недатыкальная, бо ў гэта паняцце "асоба" кожны ўкладвае сваё, успрымае гэта зыходзячы з менталітэту, выхавання, узроўню адукацыі і ў пэўнай ступені праз гены... Бо можна жыць узровень з сучаснасцю, весці знешне паўсядзённае жыццё, ды быць амаральным чалавекам у класічным разуменні выразу *Чалавек разумны*. Зараз узнікае пытанне, да чаго ж гэта ўсё... Гены, адукацыя... Вы вольна сабе чалавек-шляхціца (беларуса) прыкладна пачатку XIX ст. ...н відаць адрокся ад свайго, прыняў ласку імператара і жыўе цяпер больш-менш у спакоі, але без сумлення ў душы!.. Зноў амаль лухта ў гэтым?.. Ды толькі ён здраўзіў сваёй радзіме (наўмысна з малой літары) маючы пэўную адукацыю, добрае выхаванне і менталітэт продкаў, а абгрунтаваў гэта сваім паняццем - час. Бо ён мяркую, што надыйшлі іншыя часы і патрэбна жыць весела педзячы ў будучыню, кро-чыць, прыстасоўвацца да новых умоў жыцця, парадкаў і законаў... А папярэдняе жыццё можна толькі ўспамінаць у сонных думках і з падачы новых гаспадароў, жыць і не думаць самому, спадзяваюцца на прыдбананага усходняга гаспадара. А калі атрымаецца так што гаспадар адрачэцца ад яго, то можна лёгка перайсці ў "саюзнікі" і падпарадкаванне да заходняга "пабраціма"...

Гэта ўсё быў выдуманый выпадак. Шляхціц ёсць асоба,

але якая, у якім разуменні? Так, яго можна зразумець. Усе зноў жа хочучы жыць, але да якой плыні можна яго аднесці, як можна вызначыць узровень яго адукацыі? Якім ён сам можа апісаць свой менталітэт і адказаць на тое, куды і як зніклі яго гены? Адказ просты - гэта ўсё прысутнічае, але ў яго сучаснасці знікла з-за непатрэбнасці. У выніку ўсяго гэтага стала немагчымым вызначэнне яго-чалавека як асобы.

Маё прозвішча - Галкоўскі. Гучыць на польскі манер і амаль усе кажуць, што я з палякаў. Нібыта ў нас не было раней сваёй шляхты, якая захавала пэўны менталітэт, незалежнасць у душы, павагу да роднай мінуўшчыны і самае галоўнае прынесла гэта мне, аднаму са сваіх нашчадкаў.

Беларускі гісторык Алег Трусаў 30 кастрычніка 2009 года ў прыдбанай мною ягонай кнізе пажадаў заўжды трымацца роднай мовы, гісторыі і культуры. Так. Гэта праўда, такое пажаданне сапраўды неабходна для звычайнага сучаснага чалавека, грамадзяніна сваёй краіны, а самае галоўнае - для беларуса. Цікава, ды толькі годам раней, а менавіта 27 лістапада 2008 года, у прыдбаным мною дыску беларускага пісменніка-барда Эдуарда Акуліна было пажаданне: "Алесь Алесевіч, любі Беларусь як Янка Купала і Максім Багдановіч!" Тады я прыняў гэта на заўвагу і зараз удзячны гэтым здаецца простым словам. Таксама я вельмі ўдзячны Алегу Анатолевічу Трусаву за той давер, з якім ён пісаў мне пажаданне на будучыню нібыта як самасвядомаму беларусу. Але няхай ён прабае, ды толькі гэта з яго боку, здаецца, памылка такое пісаць мне! Не! Не ўвогуле, а менавіта мне, бо не зведаць відаць больш нікому маіх пачуццяў і адносін да беларускага культурнага Адраджэння так, як ведае гэта мая цудоўная дзяўчынка. Менавіта толькі і толькі яна бачыла мой той сумны выраз твару са слязьмі на вачах, нават пры праслухоўванні звычайных пранікнёных вершаваных радкоў альбо сумных песень, якія маюць дачыненне да Беларусі ці да нашай гісторыі, культуры і мовы... У такіх моманты яна кажа, што я іншы, незвычайны чалавек. Так. Сапраўды. У душы я зараз замамянелы, артадаксальны і самасвядомы беларус, а такіх відаць адзінікі ў нашым грамадстве. Але ж такімі не нараджаюцца, імі становяцца. Становяцца пры падтрымцы і дзякуючы генам продкаў, праз бацькоўскае выхаванне, свядома накіраваную ў гэце рэчышча адукацыю. Такім чынам фармуецца ў дзяцей і моладзі менталітэт. Але ж я мяркую, што толькі менавіта ў такой сукупнасці і паслядоўнасці гэта адбываецца, а калі адзін з кампанентаў не ў тым кірунку альбо губляецца, то атрымаецца зусім іншая асоба... Узгаданы Алег Анатолевіч відаць думаць і не думаў,

што яшчэ задоўга да пісаных ім пажаданняў прычыніўся ён на занятках да фармавання мае асобы, асобы артадаксальнай.

Вынік папярэдняга абзаца такі, што калі б не было тых існых каранёў маіх, менавіта беларускага шляхецтва, што так упарта адмаўляюць замежныя і нават некаторыя ўласна-беларускія гісторыкі, то не было б пэўна і маёй такой вольна асобы, той ментальнасці адметнай маім продкам, а ў агульнай з'яве не існаваў бы і славыты беларускі менталітэт... Бо я частка той нацыі, якая не скарылася павеянам часу, не стала прыстасаванцам, а проста жыла і несла гэтыя пачуцці і адносін да свайго сваім нашчадкаў і верыла, што нарэшце будзе, будзе чарговае беларускае Адраджэнне. Самае ж галоўнае ў наш час тое, што мы маем магчымасць гэта пранесці ў будучыню і не забыць папярэдніх змагароў, выказаць падзяку ім праз ушанаванне: назвы вуліц, раёнаў, устаноў, мастацкія творы і нават прадуктаў вытворчасці. Павінны не зрабіць так, як зрабіў узгаданы шляхціц-беларус XIX ст.

Мы ж жывём ў XXI-м... Навошта ж зноў імкнуцца да крыху лепшага, але чужога... Усходняе партнёрства... Еўрасаюз... Нейкія міфічныя дапамогі і падтрымкі-крэдыты - усё гэта добра, але што ж патрабуюць ад нас пры вяртанні? Усход мову забраў, а захаду што потым? Тэрыторыю? Дык не прасцей захаваць хоць тое, што засталася і баланасаваць паміж імі, суседзямі?! Бо такі наш лёс... Ніхто не думаў аб гэтым, а проста ішоў услед чужой думцы, думцы заходняй, усходняй, ды толькі не думаў, што можна мець цалкам сваё, уласнае і быць сапраўды незалежнымі і суверэннымі, а не тытульнай нацыяй...

Магчыма тады і пачнецца сапраўднае Беларускае Адраджэнне, пра якое так гучна зараз кажуць. Толькі адраджэнне сваімі сродкамі, дзеля сваіх нашчадкаў, бо зараз інакш чым уласна нам гэта нікому не патрэбна! І змогуць захавацца тады ў памяці народа тыя імёны, якія стануць першапраходцамі ў гэтай з'яве, і самі працэсы Адраджэння будуць зразумелымі ўсім без выключэння нават праз стагоддзі. Але ж гэта трэба усвядоміць, адмовіцца ад чужацкіх думак і проста распачаць дзеля беларускай будучыні, дзеля нашчадкаў, дзеля Беларусі!..

Алесь Галкоўскі, студэнт БДУКМ.

Павел Сцяцко

Мовазнаўчы досвед

Уседарожнік - усюдыход. "Што ні кажы, а *ўседарожнік* - машына адметная!" (Польмя. 2009. №8. С.132).

Слоўнікі фіксуюць толькі калекцыю з расейскай мовы - *усюдыход* (*вездеход*) з семантыкай 'аўтамашына на гусенічным хаду, прызначаная для язды ў цяжкіх дарожных умовах' (*Глумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы*. 1996, с. 700).

Уласнамоўнае слова *ўседарожнік* - досыць матываванае абазначэнне рэаліі (паняцця) - 'машына, здатная праходзіць (праезджаць) усе дарогі'. І структура яго выразная: складана-суфіксаванае ўтварэнне: *усе* + *дарог(і)* + *нік* → *ўседарожнік*.

Тупак — тупіца. "Ды і хто з *тупакоў* калі любіў разумных? Але жыццё дае кожнаму тое, чаго ён варты". (*Маладосць*. 2009. №8. С.22).

Слоўнікі фіксуюць толькі *тупіца* (супольнае з расейскім *тупица*). Між тым асабовыя адпрыметнікавыя назоўнікі з суфіксам *-ак* (*-як*) складаюць прадукцыйны тып: *дабрак, бядняк, прастак* (і *прасяк*), *сляпак, халасцяк, чужак*... Форма *тупіца* хутчэй стасуецца з прадметам, найменнем яго: *тупая сякера* (*піла*) — *тупіца*.

Сотавік, мабільнік. "Ішла тут у гэты час нейкая бабуля з унучкаю. Перапалыхаліся. Унучка адразу пазваліла па *сотавіку* ў міліцыю, потым у "хуткую дапамогу". (Польмя. 2009. №8. С.132). **Сотавік** - утварэнне (шляхам кандэнсацыі, сцяжэння) ад намінацыйнага словазлучэння *сотавы тэлефон* - "аўтаномны тэлефон, звязаны радыёхвалямі з базавай станцыяй сувязі" (*Глумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы*. 1996, с. 163).

Замест намінацыйнага словазлучэння *мабільны тэлефон* выкарыстоўваецца аднаслоўнае найменне *мабільнік*. "Тэлефануй, як што *спатрэбіцца*... Дарэмна *Ігараў мабільнік* не ўзяў" (*Дзеяслоў*. 2009. №1. С.47).

Жадунак - жаданне. "І як ёй, маладой, поўнай жадунку, абараніцца ад яго". (*Кастусь Цвірка. Воўчая выспа*/Польмя. 2009. № 3. С.27).

Глумачальны слоўнік фіксуе толькі множналікавую форму *жадунок* як размоўную, якая мае значэнне 'дзіў-

ныя жаданні, капрызы' (*Глумачальны слоўнік беларускай мовы*, т.2, с.247). Да таго ж, без усякай тэкставай ілюстрацыі.

Лексема *жадунак* у знакамітага аўтара Кастуся Цвірка мае тое значэнне, што і слоўнікавае *жаданне* - 'унутранае імкненне, цяга да ажыццяўлення чаго-небудзь; хацэнне чаго-небудзь; ахвота'. Утворана на ўзор слоў *пацулунак, мацунак, кірунак*. Слова вельмі выразнае, сакавітае, заслугоўвае замацавання ў нарматыўным слоўніку беларускай мовы.

Запарыць - заварыць (*каву*). "Зараз *заварым гарбаты*... Даспела *гарбата* і *ўсе трое, пасеўшы на ложках, былі сатовыя да працягу размовы*". (*Дзеяслоў*. 2009. № 1 (36). С.25). "Ну хоць бы *запарым кавы, агледзімся і пойдзем на аўтобус*" (*Тамсама*, с. 29).

Глумачальны слоўнік падае дзеяслоў *запарыць* якраз з тым значэннем, што і ў згаданых тэкстах - 'прыгатаваць настой, заліўшы варам'. *Запарыць лінавы цвет* (*ТСБМ*, т.2, с. 361).

З аналагічным значэннем фіксуецца і слова *заварыць* 'прыгатаваць навар, настой з чаго-небудзь. *Заварыць лінавага цветку* (*Тамсама*, с.286).

Перакладныя слоўнікі падаюць толькі другое слова: "*Заварыць сов.* - *заварыць; заварыць чай - заварыць чай*" (*Русско-белорускнй словарь*, 1993, т.1, с.441).

Але калі прыгледзецца да гэтых слоў, то больш прыдатным ёсць слова *запарыць* (чай, каву), а не *заварыць*, бо ніхто такі настой не варыць, а гатуецца ён шляхам запаркі, калі месціцца (каву, чай) заліваюць кіпнем, што запарвае яго.

Тушаніна — тушонка. "У нас цэлая рандэля кашы з тушанінай". (*Дзеяслоў*. 2009. №1. С.23).

Слова *тушаніна* ўтварылася ад дзеяслова *тушыць* 'варыць на малым агні ў закрытай пасудзіне' з выкарыстаннем суфікса *-анін-а* (*тушаніна*) і абазначае вынік названага дзеяння. Узорам для яго ўтварэння стала *квашаніна*, таксама назва стравы.

Найменне *тушаніна* вельмі выразнае паводле сваёй матывацыі • ('тушаная страва') і будовы і вартга занатавання ў літаратурным слоўніку. Акадэмічныя слоўнікі падаюць толькі *тушонка* - пазычанне з расейскай мовы (*тушёнка*).

Беларускі цэнтр у Кіеве

Пытанне з адкрыццём беларускага цэнтра вырашылася за два месяцы. У часе візіту Аляксандра Лукашэнка ў Кіеве быў адкрыты Цэнтр беларускай мовы і культуры на базе інстытута філалогіі Кіеўскага нацыянальнага ўніверсітэта. Першапачаткова былі варыянты адкрыцця такога цэнтра ў Чарнігаве або Львове, але пасля перамоваў з старшынём ТБМ Алегам Трусавым пасол Украіны ў Беларусі Ігар Ліхавы зрабіў усё магчымае, каб цэнтр адкрыўся ў Кіеве.

Дырэктар інстытута філалогіі Кіеўскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Тараса Шаўчэнка, доктар філалагічных навук, загадчык кафедры сучаснай украінскай літаратуры Рыгор Семянюк раскажаў пра задачы новага цэнтра.

У нашым інстытуце вывучаецца больш, як 30 моваў, і існуе ўжо 15 моўна-культурных цэнтраў розных народаў свету. Гэта будзе 16-ты цэнтр, але першы ва Украіне цэнтр беларусістыкі. Мэта яго — працяг і развіццё тых традыцый, якія стагоддзямі складаліся ў духоўным, культурным, літаратурным плане паміж нашымі народамі. А таксама развіццё новых традыцый, з якімі нашы дзяржавы крочаць, як незалежныя, у 21-м стагоддзі.

Еўрапейская палітыка суседства і праграма “Ўсходняе партнёрства”: агульнае і адрознае

Ініцыятыва “Ўсходняга партнёрства” была распрацаваная ў рамках Еўрапейскай палітыкі суседства і закліканая развіваць яе і замацоўваць. Аднак, нягледзячы на відавочную пераемнасць, новая праграма Еўразвязу мае і прынцыповыя адрозненні ад Еўрапейскай палітыкі суседства.

Праграма Еўразвязу “Ўсходняе партнёрства”, афіцыйны старт якой быў дадзены на нефармальным саміце ЕЗ у Празе 7 траўня 2009 г., не ўзнікла на пустым месцы. Яшчэ ў 1994 г. Еўразвяз падпісаў з Украінай і Малдовай Пагадненне аб партнёрстве і супрацоўніцтве, якімі былі закладзеныя папярэднія асновы для вызначэння ўзаемаадносін з краінамі, якія ўзніклі на крушнях былога Савецкага Саюза. Але сапраўды актуальнай для Еўразвязу дадзена праблема стала толькі пасля яго пашырэння ў траўні 2004 г. на ўсход за кошт былых сацыялістычных краін Сярэдняй Еўропы. За год да гэтай падзеі, у сакавіку 2003 г. Еўрапейская камісія распрацавала канцэпцыю Еўрапейскай палітыкі суседства (ЕПС), якая была выкладзена ў звароце Еўракамісіі “Шырокая Еўропа – суседства: новыя рамкі адносін з нашымі ўсходнімі і паўднёвымі суседзямі”. У гэтым звароце падкрэслівалася, што фармаванне адносін з суседзямі – адзін з прыярытэтаў вонкавай палітыкі пашыранага ЕЗ. Палітыка суседства прадугледжвала развіццё з суседнімі краінамі прывілеяваных адносін, збудаваных на ўзаемным прызнанні супольных каштоўнасцяў, вырашэнства права, належнага кіравання, забеспячэння правоў чалавека, прынцыпаў рынковай эканомікі і ўстойлівага развіцця. Праз некалькі месяцаў, у ліпені 2003 г., быў таксама прадстаўлены дакумент, датычны пашырэння Праграмы Суседства і новага фінансавага інструменту – Еўрапейскага інструменту суседства і партнёрства.

Ініцыятыва “Ўсходняга партнёрства” была распрацаваная ў рамках Еўрапейскай палітыкі суседства і закліканая развіваць яе і замацоўваць. Аднак, нягледзячы на відавочную пераемнасць, новая праграма Еўразвязу мае і прынцыповыя адрозненні ад Еўрапейскай палітыкі суседства. Галоўныя з іх – наступныя:

- 1) “Ўсходняе партнёрства” – больш гнуткі інструмент, бо не проста ахоплівае шэсць краін Усходняй Еўропы і Паўднёвага Каўказу, але і можа развівацца з улікам патрэбаў, магчымасцяў і дасягненняў кожнай з краін-партнёраў.
- 2) “Усходняе партнёрства” датычыць больш звязаных адна з адной групы краін, якія не з’яўляюцца сябрамі ЕЗ, але маюць падобныя палітычныя, эканамічныя і сацыяльныя інтарэсы, звязаныя з пост-савецкім мінулым.
- 3) Ключавы аспект “Усходняга партнёрства” –

дыферэнцыяцыя. Дакумент Еўрапейскай камісіі ад 3 снежня 2008 г. прадугледжвае, што прынцыповым з’яўляецца дыферэнцыяваны падыход да кожнай краіны-партнёра, у залежнасці ад паспяховасці прасоўвання ўнутраных рэформаў і развіцця ўзаемаадносін з ЕЗ на шляху еўрапейскай інтэграцыі.

4) Ва “Ўсходнім партнёрстве” прадугледжваецца паступовае ўкладанне з усімі краінамі новых дамоўных рамак, г. зн. пагадненняў пра асацыяцыю, уключаючы пагадненні пра глыбокія і ўсеахопныя зоны свабоднага гандлю для тых краінаў, якія жадаюць і гатовыя браць на сябе адпаведныя далёкасяжныя абавязальніцтвы з ЕЗ. Кожная краіна-партнёр можа разлічваць на паглыбленне палітычнай інтэграцыі з ЕЗ.

5) “Усходняе партнёрства” прапануе як двухбаковыя, так і шматбаковыя фарматы для ўзмацнення супрацоўніцтва ва ўсходняй Еўропе і на Паўночным Каўказе. Гэта значыць, што прадугледжваецца адначасовае захаванне дынамікі развіцця двухбаковых узаемаадносін паміж краінамі-партнёрамі і ЕЗ. Шматбаковы фармат дае магчымасць усім краінам-партнёрам і ЕЗ лепш зразумець сітуацыю ў рэгіёне і супольна вырашыць наяўныя рэгіянальныя праблемы і пытанні стабільнасці і бяспекі ў рэгіёне.

6) У адрозненне ад ЕПС, “Усходняе партнёрства” не абмяжоўваецца суседскімі ўзаемаадносін і мае на мэце спрыянне краінам-партнёрам у набліжэнні да стандартаў ЕЗ. Такія мэты дасягаюцца шляхам рэалізацыі працэсаў інтэграцыі краіны-партнёра ў ЕЗ па асобных сферах: эканамічная інтэграцыя, энэргетычная інтэграцыя, набліжэнне рэгулярных нормаў, прававая апраксімацыя, адміністрацыйнае рэфармаванне і інш.

7) “Усходняе партнёрства” прадугледжвае большае фінансаванне ў параўнанні з тым, якое давалася ў рамках ЕПС. Еўрапейская Рада зацвердзіла прапанову Еўрапейскай камісіі аб пашырэнні наяўнага пакету Ініцыятывы ЕПС на 350 млн еўра. Гэтыя сумы дапоўняць рэсурсы, выдзеленыя на 2010–2013 гады. У выніку такое аб’яднанне павольна агульную грашовую суму, прызначаную на выкананне ініцыятываў “Усходняга партнёрства”, да 600 млн еўра.

8) “Усходняе партнёрства” прадугледжвае арганізацыйную структуру, хоць яна і не развітая да такога ўзроўню, як, напрыклад, у Саюзе для Міжземнамор’я. Сустрэчы кіраўнікоў або ўрадаў краін-удзельніц “Усходняга партнёрства” будуць праводзіцца кожныя два гады. “Усходняе партнёрства” таксама ўводзіць штогадовыя сустрэчы міністраў замежных спраў ЕЗ і краін-партнёраў, міністэрскія канферэнцыі ў асобных галінах, рэгулярныя

сустрэчы па чатырох тэматычных платформах (“Дэмакратыя, належнае кіраванне і стабільнасць”, “Эканамічная інтэграцыя і ўзгадненне са стратэгіямі ЕЗ”, “Энэргетычная бяспека”, “Кантакты паміж грамадзянамі”), а таксама працу калегіяў для падтрымкі працы платформаў у канкрэтных сферах, фармат і ўдзельнікі якіх павінны вызначацца адпаведна з патрэбамі.

Акрамя ўрадавых прадстаўнікоў і Еўрапейскай камісіі, прадугледжваецца таксама стварэнне Форуму грамадзянскай супольнасці “Ўсходняга партнёрства” з мэтай ўсталявання кантактаў паміж арганізацыямі грамадзянскай супольнасці і спрыяння іхняму дыялогу з органамі дзяржаўнай улады. Акрамя таго, запланавана таксама развіццё міжпарламенцкага супрацоўніцтва ў рамках “EuroNest” як складовай часткі “Ўсходняга партнёрства”.

9) “Усходняе партнёрства” уводзіць праграму комплекснага інстытуцыйнага развіцця (Comprehensive Institution-Building Programme), якая павінна засяродзіцца на ўдасканаленні адміністрацыйнай дзейнасці ва ўсіх адпаведных галінах шляхам выяўлення слабых месцаў праз правядзенне падрыхтоўкі, наданне тэхнічнай падтрымкі і дапамогі.

10) У рамках праграмы “Усходняе партнёрства” прадугледжваецца ўкладанне пакетаў “мабільнасць і бяспека”, якія павінны спрыяць перасоўванню людзей. Гэта павінна здзяйсняцца шляхам прававога палігачэння паездак у ЕЗ з адначасовым павелічэннем намагаўняў у кірунку пераадолення карупцыі, арганізаванай злачыннасці і нелегальнай міграцыі. Канчатковай мэтай у доўгатэрміновай перспектыве з’яўляецца дасягненне бязвізавага рэжыму перамяшчэнняў між краінамі-партнёраў.

11) “Усходняе партнёрства” надае значную ўвагу пытанням энэргетычнай бяспекі ў краінах-партнёрах і ў ЕЗ і ўзмацняе супрацоўніцтва ў сферы дзейнасці ў галіне аховы навакольнага асяроддзя і клімату. У энэргетычным сегменце гэтая ініцыятыва прадугледжвае належныя змены законодаўства, тэхнічную і нарматыўна-тэхналагічную адаптацыю энэргетычнай прасторы 6-ці краін-партнёраў да еўрапейскай. Пытанні энэргетычнай бяспекі могуць перайсці з нацыянальнага ўзроўню да шматнацыянальнага пад патранатам ЕЗ.

12) “Усходняе партнёрства” будзе спрыяць развіццю праграмаў, скіраваных на сацыяльна-эканамічнае развіццё краін-партнёраў, асабліва ў кірунку пераадолення вострых сацыяльна-эканамічных разыходжанняў паміж гэтымі краінамі. Прадугледжваецца сустрэчы міністраў замежных спраў ЕЗ і краін-партнёраў, кантакты.

Ясь Лапатэцкі.

“Музычныя зазімкі” ў Лідзе

1 лістапада ў Лідзе адбыўся бардаўскі канцэрт “Музычныя зазімкі”. Выступалі Аляксей Камоцкі, Зміцер Казлоўскі і Таццяна Беланогоя. Музыкаў са сталіцы прымала ўтульная актывая зала музычнай школы.

Негледзячы на тое, што задоўга да канцэрта хуліганамі былі знішчаны ўсе афішы, якія віселі ў горадзе, паслухаць добрыя беларускія спевы прыйшло каля 80 чалавек.

Спадарыня Таццяна праводзіла конкурсы ад “Будзьма!” і запыталася ў аўдыторыі “Якія ў вас асацыяцыі з беларускай культурай”... І была вельмі, амаль да слёз, ураджаная, калі зусім маленькая дзяўчынка сказала годна па-беларуску “ВІЛЬНЯ”...

Зміцер Казлоўскі, у сваю чаргу, парадаваў слухачоў моцным рокавым гучаннем яго твораў, глыбокім філасофскім зместам.

А Аляксей Камоцкі, які завяршаў вечарыну, спяваў сваю лірыку.

Ці спадабалася сустрэча лідзіянам, можна меркаваць па тым, што пасля яе заканчэння некаторыя падыходзілі да музыкаў і прасілі паспяваць

яшчэ. Нажаль, таго не дазваляў рагламент часу... Але Таццяна Беланогоя ўсё ж такі заспявала песню “Балюча”...

Сустрэча ладзілася моладзевым крылом Лідскай гарадской арганізацыі ГА “ТБМ імя Ф. Скарыны” у межах кампаніі “Будзьма!”. І будзем спадзявацца, што беларускае слова “зазімкі” не будзе забытае.

Наш кар.

Канца за аграджэнне мовы, чытай, спадарства, “Наша слова”!

Шаноўныя сябры, пачалася падпіска на першае паўгоддзе 2011 года. У каталогу інфармацыя пра газету знаходзіцца на ст. 74. Цана змянілася мала. На 2009 год газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыялаў, з рознымі поглядамі і падыходамі, у тым ліку і адрознымі ад пазіцыі рэдакцыі. Мы будзем працягваць друк мовазнаўчых і гістарычных матэрыялаў у выкладанні тых аўтараў, якіх вы не знойдзеце на старонках іншых выданняў. Кожны нумар “Наша слова” – гэта далікатны і свежы зрэз сучаснасці і мінуўшчыны, а ў некаторых выпадках спроба заглянуць у будучыню. Мы не стараемся навязваць чытачу сваю думку ці погляды. Мы падаём факты. Чытайце, даведвайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзеце з усёй Беларуссю.

ПП - 1	Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь											
	АБАНЕМЕНТ на газету часопіс	63865 індэкс выдання										
	НАША СЛОВА (назва выдання)											
	Колькасць камплектаў	1										
	На 2011 год па месяцах:											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Каму (прозвішча, ініцыялы)											
	Куды (адрас)											
	(паштовы індэкс)											
	ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА											
	на газету часопіс	63865 індэкс выдання										
	НАША СЛОВА (назва выдання)											
	Кошт	падпіскі 16620 руб. пераадрасоўкі руб.	Колькасць камплектаў	1								
	На 2011 год па месяцах:											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Каму (прозвішча, ініцыялы)											
	Куды (адрас)											
	(паштовы індэкс)											

“І МЫ ЖЫЛІ... І МЫ ЛЮБЛІ.”

*Прадажных
здрайцаў ліхвары
Мяне заціснулі за краты.
Я прысягаю вам, сябры,
Мае палі, мае бары,
Кажу вам: я не вінаваты.
Паверце: я не вінаваты!*
Міхась Чарот.

Радок “І мы жылі... І мы люблі.” з верша Юлія Таўбіна, прысвечанага Зм. Астапенку і радкі з верша “Прысяга” Міхася Чарота, напісанага на сцяне адзіночнай камеры, мне ўзгадаліся пасля прагляду фільма “Катынь” польскага рэжысёра Анджэя Вайды.

Магілёўская гарадская арганізацыя Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны сумесна з клубам “Нахненне” і гарадской Цэнтральнай бібліятэкай арганізавала кінаклуб, у рамках якога адзін раз у месяц ладзіцца прагляд беларускамоўных фільмаў і фільмаў, проста ці ўскосна звязаных з гісторыяй нашай краіны. 29 кастрычніка сябры кінаклуба мелі магчымасць паглядзець фільм “Катынь”, у якім Анджэй Вайда распавядае аб масавым знішчэнні насельніцтва, пасля раздзелу Польшчы паміж СССР і гітлераўскай Германіяй.

Перад пачаткам фільма была запалена свечка ў памяць пра загінулых, якая гарэла ўвесь вечар. Старшыня Магілёўскага ТБМ Алег Дзьячкоў ва ўступным слове расказаў, чаму прагляд фільма ладзіцца менавіта ў гэты дзень. Таму што 29 кастрычніка 1937 года ў Менску адбылася бесчалавечная акцыя, у выніку якой загінула больш за пяць дзесяткаў таленавітых беларускіх і яўрэйскіх літаратараў, а таксама дзяржаўных дзеячаў і вучоных. У іх ліку былі названы імёны выхадцаў з Магілёўшчыны. Гэта літаратары: Платон Галавач, Міхась Зарэцкі, Васіль Каваль, Юрка Лявонны, Зяма Півавараў, Арон Юдэльсон; наркам асветы БССР Ананій Дзьякаў, былы наркам асветы БССР Аляксандр Варончанка, загадчык секцыі геаграфіі і інстытута эканомікі АН БССР Стэфан Маргелаў, выканавец абавязкаў рэктара БДУ Аляксей Кучынскі і іншыя. (Леанід

Маракоў. *Ахвяры і карнікі. Менск, 2007.*

Кожны з загінуўшых крычыць нам у сёння словамі з верша М. Чарота: “...я не вінаваты. Паверце: я не вінаваты!” І мы ведаем, што ўсе яны сталі ахвярамі дыктатарскай сістэмы.

Спадар Дзьячкоў распавядаў яшчэ пра тое, што трагедыя ў Катыні таксама мае дачыненне да дыктатарскай сістэмы, пра тое, што няма адназначнага погляду на падзеі ў Катыні. У палякаў свая праўда, у рускіх – свая. Беларусы тут як бы ні пры чым. Ён спаслаўся на кнігу беларускага гісторыка Ігара Кузняцова “Засакрэчаныя трагедыі савецкай гісторыі” (Менск, 2006), дзе аўтар сцвярджае думку аб тым, што гэта трагедыя не толькі польскага народа, яна тычыцца ўсіх народаў, якія жылі на тэрыторыі тагачаснай Польшчы. У іх ліку былі і этнічныя беларусы, але без пэўных дакументаў гэта можна ўстанавіць толькі ўскосным шляхам.

Узгадалася адна гісторыя, якую мне расказала маці. У час акупацыі фашыстамі Беларусі ў нашай вёсцы засталася ўсяго тры хаты, у тым ліку і наша, маленькая на адзін пакой. У ёй і размясціліся немцы. Адзін з афіцэраў атрымаў пісьмо, у якім паведамлялася, што яго сям’я – жонка і дзеці – загінулі. Ён скрушна глядзеў на фотаздымак сваёй сям’і і паўтараў: “Гітлер капут, Сталін капут...” Для многіх людзей сталінскі рэжым і рэжым Гітлера былі аднолькавымі – знішчальнымі.

Перад пачаткам фільма прагучала кампазіцыя-рэквіем гурта ВН і Лявона Вольскага (аўтар тэкста С. Машковіч). У зале панавала атмасфера суперажывання, многія плакалі. Адзін з прысутных, Сяргей Дымкоў, пасля прагляду скаваў: “Фільм аб страшнай трагедыі не толькі польскага народа. Я не мог стрымаць слёзы. Але фільм лічу пазітыўным. Ён дае мне сілу жыць, жаданне зрабіць што-небудзь карыснае для жывых і помніць пра тых, каго няма”.

Тамара Аўсяннікава, Магілёў.

Мастацтвазнаўцы Беларусі не патрэбныя?!

Прыём студэнтаў у Беларускаю акадэмію мастацтваў па спецыяльнасці мастацтвазнаўства ажыццяўляецца праз два гады, то бок прымаюць на першы курс не кожны год. Выглядае, няма куды дзяваць кадры, альбо няма ахвочых атрымаць такую адукацыю?

Магчыма, у межах Менска мастацтвазнаўцаў і дастаткова, аднак Беларусь па-за сталіцай не сканчваецца. Век маладосці кароткі і нельга марнаваць час, чакаючы правядзення ўступных іспытаў, пры тым, што стаць студэнтам можа і не ўдасца. “сць, аднак, краіны, дзе на творчыя дысцыпліны ВНУ прымаюць студэнтаў па два разы на год – кожны семестр.

Колькасць работнікаў, якія маюць дыплом мастацтвазнаўцы і якія працуюць у сістэме культуры ў раёнах рэспублікі вымяраецца круглай лічбай: 0. Пагалоўе жывёлы – важная справа, аднак клапаціцца трэба і аб людзях. Кінуўшы пірожнае, у сярэдніх і

абласных гарадах у мастацтвазнаўцу наўрад ці патрапіш. Такая “цывілізаванасць” у галіне культуры пацвярджае статус Менска як сталіцы еўрапейскіх задворкаў.

Ніша для спецыялістаў з добрай арт-адукацыяй сёння свабодная, калі рухацца ад “культпросвета к свету”. Такія спецыялісты ў апарце адзельнаў культуры гар-райвыканкамаў, упраўленняў культуры аблвыканкамаў, метадычных цэнтраў справу б не сапсавалі. Гісторыю мастацтва ў школах мастацтваў таксама павінен выкладаць не выпускнік “худграфу” (па дыплеме настаўнік чарчэння, малявання і працоўнага навучання), а мастацтвазнаўцы. Дыплом выкладчыка сусветнай мастацкай культуры і мастацтвазнаўства, гэта таксама не адно і тое ж. Прафесіяналы такога ўзроўню, калі былі ў насяўнасці, маглі б упрыгожыць сабой і штаты супрацоўнікаў музеяў, выставачных залаў.

Адукацыя ў галіне ма-

стацтва спалучае прафесію і класічнае хобі. Для таго каб разабрацца: хто каму гол забіў, адукацыя не патрэбная. А вось “веданне” ў галіне мастацтва ў нашай краіне рэдкая з’ява, хоць мастацтвам народ і нельга сапсаваць. На спецыяльнасць мастацтвазнаўства трэба пашыраць прыём на бюджэтнае навучанне, а на платнае вочна-завочнае прымаць без абмежавання колькасці. Вывучаць мастацтва ідуць людзі зацікаўленыя ў ім, а не ў месце пад сонцам, якія на іншыя спецыяльнасці не пайшлі б вучыцца нават пры гарантаным прыёме ў лепшыя ВНУ.

Вядомы факт: у іншых краінах маладыя спадчынныя прынцы, атрымаўшы вайсковую адукацыю, потым яшчэ вучаюць ва ўніверсітэтах і мастацтва. Калісьці ж павінны і ў нас з’явіцца прадпрыемальнікі, гаспадарчыя і тэрытарыяльныя кіраўнікі, міністры, сенатары і прэзідэнты, якія будуць лятаць прыватным чынам у іншыя краіны і гарады

на мастацкія выставы, оперныя прэм’еры, выступы сімфанічных аркестраў. Да Еўропы трэба набліжацца і з гэтага боку.

Мастацтва і арт-адукацыя – асабліва, далікатная галіна ведаў, духоўнасці і пачуццяў. Яна патрабуе выкладчыкаў высокага ўзроўню не фармальна, а па сутнасці, якіх заўсёды мала, як і мастацтва. Яго ласт – гэта толькі бензінавая пляма на вадзе, дзе самы ніз – ужо мастацкая культура. Такая адукацыя патрабуе асаблівага асяроддзя з высокай канцэнтрацыяй мастацкай інфармацыі: мастацкія музеі, вялікая колькасць выставаў... Для поспеху павінны быць і мастацка-адукацыйныя “устон”. Таму ў Беларусі цэнтрам падрыхтоўкі мастацтвазнаўцаў можа быць толькі Менск, каб студэнтам быў сэнс траціць час і грошы на такую адукацыю.

Уладзімір Амосаў, дырэктар “Школы мастацтваў”, Полацкі р-н.

Гісторыя Беларусі ў мастацкіх вобразах і біяграфіях

Вывучаць гісторыю Беларусі можна без наведвання бібліятэк ці некаторых сумных лекцый заангажыраваных выкладчыкаў. Апошнім часам у сёцце з’явілася даволі цікавая і аб’ёмная паліца сайтаў, якая была сфармавана сябрамі клуба “Спадчына”. Яна падае праўдзівую гісторыю нашай Бацькаўшчыны. Калі адкрыем партал Spadchyna.org у сайце “Нашы вялікія продкі” знойдзем мастацкія карціны і біяграфіі полацкіх князёў, князёў Вялікага Княства Літоўскага, палкаводцаў і дзяржаўных дзеячоў, асветнікаў, паэтаў, пісьменнікаў, змагароў. Да прыкладу, назавём толькі некаторыя імёны: Ефрасіння Полацкая, Усяслаў Чарадзея, Францішак Скарына, Мікола Гусоўскі, Васіль Цяпінскі, Сымон Будны, Кірыл Тураўскі, Сімяён Полацкі, дзяржаўны дзеячы Радзівілы, Храптовічы, Сапегі, Агінскія, ды шэраг іншых, якія ўславілі Беларусь сваімі справамі. Увесь спіс налічвае звыш 70 імёнаў. На кожнага з іх пададзены мастацкія творы беларускіх мастакоў, а на некаторых да дваццаці пяці работ. Дадаюцца пашыраныя біяграфіі іх жыццяпісу. Маюцца спасылкі на навуковыя крыніцы. Калі

зойдем на сайт “Адраджэнцы Беларусі”, то ўбачым шмат папак, з адпаведнымі раздзеламі па гісторыі Беларусі. Яны ўтрымліваюць сведчанні пра такіх знакамітых асобаў як Андрэй Тадэвуш Касцюшка і яго паплечнікі па змаганні Якуб Ясінскі, Стэфан Грабоўскі, Клеафас Агінскі і іншыя, а таксама дзеячы рэвалюцыйнага руху 1831 года і паўстання 1863-1864 г. пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага: Францішак Багушэвіч, Эмілія Плятэр, Дунін Марцінкевіч, Уладзіслаў Сыракомля. У папках маюцца сведчанні пра дзеячоў “Нашаніўскага” перыяду, тых хто першымі распаўсюдзілі сапраўдны нацыянальны незалежны рух ад Польшчы і Расіі, хто стварыў першую беларускую палітычную партыю “Грамада”, заснаваў першыя беларускія газеты, якія распаўсюджваліся легальна, хто філасофскі абаснаваў неабходнасць незалежнай суверэннай Беларусі і ў 1918 г. удзельнічаў у яе стварэнні. У папках каля 150 партрэтаў і біяграфій гэтых выбітных дзеячоў нацыянальнага беларускага адраджэння. Адна з папак прысвячаецца дзеячам Заходняй Беларусі, якія ў цяжкіх варунках польскай акупацыі працягвалі зма-

ганне за незалежную Беларусь. Асобная папка прысвечана дзеячам духоўнага адраджэння. Яны першыя паднялі голас у абарону і правядзенне набажэнства на роднай мове: Міхаіл Баброўскі, Вінцэнт Гадлеўскі, Адам Станкевіч, Станіслаў Глякоўскі, Антон Неманцэвіч, Мелхісэдэк, і іншыя. Эстафету ад іх перанялі сучасныя дзеячы духоўнага адраджэння Ігар Лашук, Уладзіслаў Завальнюк, Леў Гарошка, Станіслаў Коўш, Аляксандр Надсан, Ян Матусевіч, Уладзіслаў Чарняўскі і шэраг іншых. Дзеячы беларускага замежжа ўключаны ў цэлую папку адзначанага сайта: Мікола Абрамчык, Вінцэнт Жук-Грышкевіч, Язэп Сажыч – былыя старшыні рады БНР, пісьменнікі, дзеячы культуры і навукі: Кастусь Акула, Наталля Арсеннева, Барыс Кіт, Мікола Равенскі, Аляксей Салавей, Мікалай Шчаглоў (Куліковіч), Масей Сяднёў, Вітаўт Тумаш і іншыя. “сць папка, якая прадстаўляе дзеячоў сучаснага адраджэння і культуры: Аляксей Адамовіч, Ларыса Геніюш, Васіль Быкаў, Уладзімір Караткевіч, Уладзімір Мулявін, Віктар Скарабагатаў, Іван Шамякін, Міхась Ткачоў, Леанід Шчамялёў, Яўген Ціхановіч, Станіслаў Суднік, Люд-

міла Майсена і шмат іншых. На прыканцы гэтага сайта ёсць папка сяброў клуба “Спадчына”, арганізацыі, якая яго стварыла. Асобны сайт займае “Грунвальд”, які ўяўляе сабой энцыклапедычны даведнік створаны дзеячамі беларускай гісторыі, выяўленчага мастацтва, кампазітарамі, музыкантамі, паэтамі і пісьменнікамі. На заключэнне адзначым сайт на 1700 файлаў “Наш люстрадзён” з паўсядзённымі і памесячнымі датамі нараджэння выбітных дзеячоў нашай культуры і адраджэння, а таксама тымі гістарычнымі падзеямі, якія адбываліся на тэрыторыі Беларусі на працягу звыш двух тысяч год. Асобная папка “Храналогія гісторыі Беларусі”. І на прыканцы, унікальная праца сяброў сяброў клуба “Спадчына”. На сайце “Кнігі” запампавана “Энцыклапедыя Беларусі: Асветнікі і мысліцелі Беларусі 9 – 19 ст.”, дзе змешчаны звыш двух тысяч славуных імёнаў дзеячоў нашай Бацькаўшчыны. Па пералічанаму можна канстатаваць пра стварэнне ўнікальнай віртуальнай гісторыі Беларусі, якой можна ганарыцца і карыстацца ва ўсім свеце.

Пятро Русаў, гісторык, краязнавец.

Хлеб 3-га менскага хлебазавода “Бацькоўскі край”

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 27 сакавіка 2007 г.
Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даліна.
Адрас для поштовага адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: naszaslowa@tut.by
http://ttmlida.byhost.org

Рэдактар Станіслаў Суднік

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Вольга Іпатава, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Аляксей Петрашкевіч, Людміла Піскун, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі
Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 9. 11. 2009 г. у 10.00. Замова № 2481.
Аб’ём 1 друкаваны аркуш. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 2730 руб., 3 мес.- 8190 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.